

ANNA SOPHIA BONDE OM

Kay Pollack och synden

Hjärtevarm! En fullträff! Gå och se den! Kay Pollacks nya film *Så som i himmelen* har fått många fina omdömen och blivit stor publiksuccé. Självt såg jag den på Orsas fina biograf Röda Kvarn, omgiven av orsabor som skrattade mycket och, åtminstone på min bänkrad, också grät en skvätt.

Historien om Daniel, den utbrände världsdirenten, som återvänder till sin nordsvenska barndomsby och får liv i dess mediokra kyrkokör är inte svår att tycka om och ryckas med i. Pollack ger oss många fina personporträtt och ett spännande ensemblespel. De två temata – främlingen som kommer till byn och körmedlemmarna som allt eftersom hittar sin "egen ton" – har var för sig och än mer tillsammans en kraftfull dramaturgisk potential som Pollack utnyttjar till max. Men lika intressant som det är att se hur Olga, Tore, Lena och de andra koristerna alltmer tar gestalt eftersom filmen framskrider, lika trist är det att följa kyrkoherdens "utveckling" från fyrkantig ordningspolis till mänskligt vrak.

DET HAR, inte minst i mina kyrkliga kretsar, talats en del om Pollacks kritik mot kyrkan och dess lära om synden. En av filmens nyckelreplikor lyder: Det finns ingen synd! Synden sägs vara något som kyrkan hittat på för att behålla sin makt över människorna (läs: och deras sexualitet); Gud förlåter inte, säger prästfrun Inger i en nattlig uppgörelse med sin man, eftersom Gud aldrig fördömer.

Detta är ord som kyrkoherden varken förstår eller uppskattar. Han menar att frun hädar och att hon själv genom att i berusat tillstånd och alltför tunt linne ha dansat alltför ohämmat på körens julfest varit just "syndig". Därefter lockar Inger sin man in i sängkammaren. En bit längre in på natten får man se honom vid sitt husaltare, be Gud om förlåtelse för den njutning han just upplevt med sin fru.

Kyrkoherden och Daniel blir filmens antipoder. Medan Daniel ger av sig själv till kören blir kyrkoherden alltmer snål och tillknäppt, avundsjuk på denna kraftfulla personlighet som med sina mondäna

vanor och sin originalitet skapar oreda i församlingen. Man minns bibelordet: den som vakar över sitt liv ska mista det men den som mister sitt liv för min skull, han ska finna det. Pollack är nästan övertydlig i sin strävan att göra Daniel till en jesugestalt. Det finns en pietäscen där tre kvinnor baddar hans panna sedan han råkat i slagsmål med en ilsken församlingsbo, och det är förstas slutscenen, när Daniel faller ihop på toaletten men genom luftventilen hör sin kör sjunga; det är fullbordat.

VILKET ÄR EGENTLIGEN filmens budskap? Ja, regissören menar, som Daniel, att målet med konstnärlig verksamhet är att "öppna människors hjärtan". Allting finns där, inom oss: godhet, kärlek. Och om vi hunnit riktigt långt i vår mänskliga utveckling så kan vi se änglavingar på folk. Mot kyrkans trångsynthet ställer Pollack den fria konstnärligheten som får människan att växa och hitta sig själv.

Det är en fullt genomförd humanism som Pollack förkunnar, men för att den ska framstå klar och tydlig behövs en mörk fond och det är där som kyrkoherden och hans "teologi" kommer in. Kyrkoherden är inte bara en i raden av bybor; Pollack behöver kyrkoherden för att budskapet ska gå hem, han är alldeles oundgänglig, stackarn. Jag känner inte till det minsta om Kay Pollacks biografi. Jag har ingen aning om huruvida en sådan präst som kyrkoherden figurerade under hans uppväxt. Men i intervjuer menar Pollack att kyrkan bara får vad hon förtjänar; det har varit alldeles för mycket tal om synd de senaste seklerna. Undra på, därför, att människor går ur kyrkan.

Att vädja för Pollacks kyrkoherde vore väl i det här läget ungefär lika främjande för min karriär som för en moderat att försvara den avskydde och aldrig tillträdde EU-kommissionären Rocco Buttiglione. Jo, för all del,

Gunnar Hökmark och Charlotte Cederschiöld har ryckt ut till hans försvar, men inte egentligen till hans försvar utan till försvar för kommissionens självständighet gentemot parlamentet. De har båda uttryckt sig ungefär såhär: jag tar självklart avstånd från Buttigliones syn på kvinnor, homosexuella och flyktingar men....

SÅ VAD SKA JAG GÖRA? ”Jag tar självklart avstånd från Skyrkoherdens hyckleri, glädjelöshet, hans brist på ödmjukhet och empati, men....” Det skulle ju verka tämligen patetiskt av en liten landsortspräst att rycka ut till försvar för synden, en företeelse som många biskopar menar avskaffades för längesedan. Och kanske vore biskoparnas den mest framkomliga vägen: att hävda att den prästtyp som Pollack skisserar, och den syn på synden som han förmedlar, faktiskt inte finns längre. Och när jag säger det ska ni veta att jag inte alltid umgåtts i de bästa kretsar; jag känner både schartauaner och högkyrkliga kvinnoprästmotståndare med minst lika goda kontakter i Vatikanen som Buttiglione. Om jag finge tänka efter lite kanske jag till och med har en och annan bekant som stöder Opus Dei. Så man tycker att om det idag, här och nu, fanns sådana präster som Pollacks kyrkoherde, så borde jag ha stött på dem. Men det har jag inte.

Det kan naturligtvis bero på att kyrkoherden, till skillnad från Olga, Tore, Lena och de andra, är en karikatyr. Han är ingen riktig människa, utan en fabrikation av någon som mycket medvetet ville visa honom i dålig dager, och med honom hela Svenska kyrkan. Det märks redan i första scenen han är med i. Kyrkoherden kommer till Daniel för att hälsa honom välkommen till byn, och säger: Han kanske skulle vilja komma och äta middag hos mig och min hustru? ”Han?” Man riktigt ser Madame Flod och Carlsson framför sig, och hela det hycklande artonhundratalet och förstår att det är dit prästen hör, till artonhundratalet. Och, spekulerar man vidare, kanske inte bara den prästen utan alla präster. Alla präster, det vill säga, som inte rensat ut begreppet ”synd” ur sin vokabulär. Nu kan de stå där med skammen!

Det är inte så att jag inte unnar Kay Pollack en publik-succé. Och det är inte heller så att jag missunnar svenska folket att få stifta bekantskap med Daniel och hans

musikaliska vedermödor. Jag bara önskar att filmen inte hade varit avhängig de billiga poänger den plockar på kyrkligt sinnade människor. Siv, den enda kvinna i kören som har ett guldkors om halsen, är också den enda som skvallrar för kyrkoherden och låter påskina att Daniel utnyttjar kören ”för sina egna syften”. Sivs antipod är Lena, som inte läser med i högmässans syndabekännelse, som har en massa olika pojkvänner men som otvivelaktigt är en godhjärtad människa. I gestaltningen av Lena visar sig Pollack företräda åsikter som är vanliga bland Sveriges befolkning. Många skulle skriva under på att det är betydligt viktigare att vara en hygglig människa än att gå i kyrkan på söndagarna. Många – det framkommer inte minst i prästerliga samtal med dopföräldrar – menar att godheten finns inom varje människa.

Jag tar självklart avstånd från Buttigliones syn på kvinnor, homosexuella och flyktingar men...

MEN OM DET VORE SÅ – då hade ju inte Jesus behövt dö på korset. Om vi, människorna, vore goda innerst inne så behövs ju inte Gud. Då kan kyrkan med gott samvete lägga ner sin verksamhet. Det är nog inte

bara Kay Pollack som menar att detta vore önskvärt. Men om kyrkan har rätt i påståendena om att Gud har skapat världen, att människan tog avstånd från Gud och alltsedan dess är bortvänd från Gud – då är synden ett relevant begrepp, också för oss postmodernt upplysta människor. Då finns det någon mening i syndabekännelsens ord: Jag bekänner....att jag är skyldig till mer ont än jag själv förstår och har del i världens bortvändhet från dig.

Som jag ser det är det antingen eller. Det finns inget mysigt limbotillstånd där kyrkan med bibehållen integritet kan fungera som enbart konsertlokal och prästerna som klämkäcka ceremonimästare. Antingen har Kay Pollack rätt – människan är god innerst inne – och då borde kyrkan snarast börja avveckla sig. Eller så har de klassiska formuleringarna rätt och då finns synden, som gamle Mårten Luther sa, i ”djävulen, världen och mitt eget kött”. Det låter inte särskilt sympatiskt, men tänk om det är sant?

Anna Sophia Bonde (a_s_bonde@hotmail.com) är komminister i Västra Karaby, Lunds stift.